

УДК [94(=161.2:73+100):061.“1947/1967”](093)DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/fhi.2022.22-23.3600>
ORCID ID: 0000-0002-3111-6183

КОНСОЛІДАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДІЯСПОРІ: ДІЯЛЬНІСТЬ ПАНАМЕРИКАНСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ (1947–1967 рр.)

Анна ВАХНЯНИН

Львівський національний університет імені Івана Франка
катедра нової і новітньої історії зарубіжних країн
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: anya.vahnyanyn@gmail.com

Розглянуто діяльність Панамериканської Української Конференції, спрямованої скликати Світовий Конгрес Вільних Українців. Простежено зародження та кристалізацію ідеї необхідності утворити єдиний координаційний осередок української діаспори. Виокремлено ключові перешкоди, з якими стикалася ПАУК: відсутність єдності серед української політичної діаспори, а часто й ворожість між різними політичними організаціями, небажання політичних лідерів йти на компроміси. Проаналізовано роль окремих інституцій та осіб, зокрема Андрія Мельника та Миколи Плав'юка, які сприяли організації конгресу. Визначено внесок ПАУК у консолідаційні процеси української діаспори.

Ключові слова. Українська діаспора, Панамериканська Українська Конференція, консолідація, Світовий Конгрес Вільних Українців, Андрій Мельник.

Скликання Світового Конгресу Вільних Українців (СКВУ) 1967 р. стало важливою віхою у процесі консолідації українців за межами Батьківщини. Ця інституція впродовж тривалого часу виконувала роль голосу українського народу у вільному світі. Однак процес творення СКВУ видався тривалим і небезпроблемним. Починаючи від 1930-х рр., здійснено декілька спроб скликати всеукраїнський конгрес, але вони не мали успіху. Зрештою, 1947 р. з цією метою українці Північноамериканського континенту створили Пан-Американську Українську Конференцію (ПАУК), яка у підсумку зуміла виконати поставлене завдання. Попри вагомий внесок в історію України, ПАУК не ставала об'єктом окремої студії в сучасній історіографії. Поза всяким сумнівом, розуміння об'єднавчих процесів в українській діаспорі і створення СКВУ буде неповним без вивчення діяльності ПАУК.

Уперше ідея створити координаційний осередок для всього українського народу зародилася у міжвоєнний період у середовищі української еміграції в Європі. Прихильником скликання всеукраїнського конгресу був голова уряду УНР в екзилі Симон Петлюра. Він закликав до єдності та пріоритетності державних цінностей над іншими: “Справа здобуття Української Держави це справа цілої нації, а не якогось кляса її чи партії, – от через що порозуміння, согласованість всіх чинників громадянських і співпраця їх є умовою, без

додержання якої ми ніколи своєї мети державної не досягнемо”¹. У 1930-х рр. його соратники Віктор Приходько та Олександр Шульгин зробили перші спроби скликати Всеукраїнський конгрес.

На першій емігрантській конференції 1929 р. у Празі постановили створити Головну Еміграційну Раду під егідою О. Шульгина з осередком у Парижі, яка відновила ідею скликання Всеукраїнського конгресу. У 1933 р. у Празі виникла Ініціативна Комісія на чолі з В. Приходьком, котра поставила перед собою мету об’єднати різні політичні сили та скликати конгрес. Комісія діяла особливо активно, ініціювала проведення 1934 р. у Львові міжпартійної конференції, на якій узгодили провести Всеукраїнський Конгрес та створили Підготовчий конгресовий комітет з осередками у Львові та Празі².

Попри заклики до єднання, резонанс цієї акції та прихильність до цієї ідеї українського народу, втілити цей задум так і не вдалося. Один з ініціаторів скликання Всеукраїнського Національного Конгресу В. Приходько пояснював невдачу так: “...на ґрунті нормалізації почалися великі непорозуміння між галицькими партіями, у зв’язку з чим припинив свою працю львівський Підготовчий Конгресовий Комітет”³. Отже, на нашу думку, найвагомішими перепонами також були нездатність піти на компроміс розрізаних політичних осередків української діаспори, а також брак коштів і несприятлива внутрішньо-та зовнішньополітична ситуація.

Після Другої світової війни, з огляду на активізацію українського національного руху та значне поповнення лав закордонних українців, задум скликати Всеукраїнський конгрес знову вийшов на порядок денний. Однак у той період існували чотири основних політичних центри, навколо яких гуртувалася вся українська політично-свідома еміграція. Перші два – це антагоністи в національно-визвольних змаганнях 1917–1921 рр. – екзильний уряд УНР та гетьманці; інші дві групи становили відлами Організації Українських Націоналістів – бандерівці і мельниківці⁴. Це було істотною перешкодою на шляху консолідації.

Ідея скликати Всеукраїнський конгрес відновилася в середовищі американських українців, які були політично активними та мали впливові інституції – Комітет Українців Канади (КУК) та Український Конгресовий Комітет Америки (УККА). Однак, щоб втілити цю ідею в життя, необхідно

¹ О. Ряст. *Сучасна українська еміграція та її завдання*. (Щипіорно: Друкарня в Щипіорно, 1923), 89.

² Михайло Сосновський, “Шляхами реалізації концепції Всеукраїнської єдності”, *Перший Світовий Конгрес Вільних Українців: матеріали*, ред. Іван Сирник (Вінніпег, Нью-Йорк, Лондон: Видання Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців, 1969), 26–29.

³ “Діло”, 22 серпня 1937 р., № 184, отримано доступ 23 лютого 2021, <https://libraria.ua/numbers/192/20991/? Page Number = 10 & ArticleId =780646 & Search = %D0%BB% D1%83%D1%86%D1%8C%D0%BA>

⁴ Дмитро Решетченко, “Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі: передумови реорганізації (1945–1948 рр.)”, *Український історичний журнал*, № 3 (2018): 113.

було створити установу, відповідальну за організацію конгресу. УККА та КУК почали співпрацю ще 1944 р., а 1947 р. ініціювали скликання Панамериканської Української Конференції (ПАУК). Відтак 18–21 листопада 1947 р. у Нью-Йорку відбувалися наради першої ПАУК “... під гаслом мобілізації та об’єднання всіх українських сил і їх, повного та плянового використання в спільних змаганнях за визволення України та створення вільної і демократичної Самостійної Соборної Української Держави”⁵. Учасниками конференції були делегати від УККА, КУК, Товариства Прихильників Української Культури в Бразилії, Репрезентаційного Комітету Українців Аргентини, Парагваю, Уругваю, представники окремих країн Європи. З нагоди проведення конференції УККА організував дві маніфестації: в суботу 22 листопада в Нью-Йорку та в неділю 23 листопада у Філядельфії⁶.

За час роботи конференції учасники ухвалили важливі резолюції, серед яких: невизнання уряду УРСР представницьким органом українського народу, підтримку УПА в боротьбі за визволення України, заклик до єдності задля відновлення соборної та незалежної України. Щоб втілити в життя ідею незалежності України постановили: “Покликають до життя свій постійний спільний центр під назвою Панамериканська Українська Конференція, надаючи йому повноважності репрезентувати Українців Американських країн у спільних справах цих країн та в спільній акції, скерованій на визволення України”⁷. Головою новоствореної інституції обрали о. Василя Кушніра, заступником – колишнього міністра внутрішніх справ ЗУНР Лонгіна Цегельського, касиром секретаря Українського Народного Союзу Дмитра Галичина. Також саме ПАУК делегували організацію та скликання Всеукраїнського конгресу⁸.

Паралельно, об’єднавчі процеси українців тривали і в Європі. З ініціативи Андрія Мельника (голови Проводу Українських Націоналістів (ПУН) та Андрія Лівницького (президента УНР) на літо 1945 р. запланували I Об’єднану політичну конференцію української еміграції. На конференцію запросили представників ОУН(б), ДЦ УНР та Союзу гетьманців-державників, перед якими ставилося завдання створити всеукраїнське об’єднання. Проте ці переговори зайшли у глухий кут передусім через деструктивну позицію ОУН(б)⁹. Як бачимо, знову ключовою перешкодою для єдності стала наявність кількох політичних лідерів, кожен з яких прагнув домінувати.

⁵ “Свобода”, 20 листопада 1947 р., № 271, отримано доступ 25 грудня 2020, <http://www.svoboda-news.com/архив/pdf/1947/Svoboda-1947-271.pdf>

⁶ “Свобода”, 25 листопада 1947 р., № 275, отримано доступ 1 січня 2021, <http://www.svoboda-news.com/архив/pdf/1947/Svoboda-1947-275.pdf>

⁷ “Свобода”, 2 грудня 1947 р., № 280, отримано доступ 5 січня 2021, <http://www.svoboda-news.com/архив/pdf/1947/Svoboda-1947-280.pdf>

⁸ Андрій Яців, “Перший Світовий Конгрес Вільних Українців: на шляху до консолідації світового суспільства”, *Народознавчі Зошити*. № 2 (2019): 389. doi: 10.15407/nz2019.02.387

⁹ Дмитро Решетченко, “Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі: передумови реорганізації (1945–1948 рр.)”, *Український історичний журнал*, № 3 (2018): 115.

ПАУК закликала українців у Європі до консолідації, аргументуючи: “Цю останню справу, іменно, Всесвітній Український Національний Конгрес, можна буде здійснити тільки після того, як буде створене відповідне спільне представництво українських політичних груп в Європі¹⁰”. Для активізації об’єднавчих процесів до Європи у ранзі посередника прибув активний учасник українського суспільно-політичного життя Канади, майбутній голова Панамериканської Української Конференції (ПАУК) о. В. Кушнір. У результаті тривалих переговорів 1946 р. створено Координаційний український комітет¹¹.

Великим здобутком діяльності згаданого комітету стало утворення 1948 р. Української Національної Ради (УНРади), куди увійшли всі політичні партії, за винятком Союзу Гетьманців Державників (СГД). Вони аргументували свою відмову так: “Перешкодою до повної консолідації є висунена теза, що консолідація може відбуватися тільки на базі УНР...” та підважили легітимність уряду УНР¹². Тож, амбіції лідерів української еміграції в черговий раз перешкоджали об’єднавчим процесам. На першій сесії УНРади 20 липня 1948 р. ухвалили постанову скликати Світовий Союз Українців.

ПАУК одразу налагодила контакти з представниками європейських українських структур. Однак не всі поділяли погляди ПАУК, зокрема СГД наполягали: “... обмежитися створенням Всеукраїнської Світової Акції...”¹³ без того, щоб сформувати організаційну надбудову українського руху. Від жовтня 1948 р. відбувалися наради секретаріату ПАУК та окремих делегатів УККА та КУК у справі запланованого Світового українського конгресу. Делегати підтвердили необхідність скликати конгрес і організувати збір коштів для його проведення¹⁴. Однак упродовж десяти років жодних заходів, щоб втілити декларацію, не було зроблено.

На святкуванні 25-річчя Українського Національного Об’єднання (УНО) Канади 18 травня 1957 р. в Торонто Голова ПУН, полковник А. Мельник у черговий раз виступив із закликом об’єднатись всьому українству у вільному світі в одну організацію. Характерно, що і в цьому, і в інших своїх виступах, А. Мельник великі сподівання покладав на канадських українців та Канаду

¹⁰ “Український Літопис”, квітень–травень 1948 р., отримано доступ 24 лютого 2021, <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/20310/file.pdf>

¹¹ Дмитро Решетченко, “Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі: передумови реорганізації (1945–1948 рр.)”, *Український історичний журнал*, № 3 (2018):115

¹² “Український Літопис”, квітень–травень 1948 р., отримано доступ 24 лютого 2021, <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/20310/file.pdf>

¹³ Там само.

¹⁴ Роман Костишин, “Діяльність Володимира Кохана щодо підготовки Світового Конгресу Вільних Українців (1948–1966)”, *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*, №12(64) (2020):17, отримано доступ 24 лютого 2021, <https://archive.eesa-journal.com/index.php/eesa/article/view/172/158>

загалом¹⁵. Цю ж ідею підтримувала й Українська Національна Рада. У зверненні “До українського громадянства”, що вийшло 17 червня 1957 р. до 40-х роковин УНР у 1958 р., говорилося: “...це свято найкраще відзначити скликанням і відбуттям Світового Конгресу Вільних Українців...”¹⁶.

Втілюючи волю А. Мельника, в липні 1959 р. VI Конгрес Українців Канади заманіфестував: “...скликати Світовий Конгрес Українців і створити Світовий Союз Українців. Шостий Конгрес Українців Канади доручає Президії КУК негайно порозумітися з Президією УККА і скликати в найближчому часі конференцію ПАУК, щоб сформувати підготовчий Комітет для утворення Світового Конгресу Українців”¹⁷. У жовтні 1959 р. Президія КУК розіслала квестіонар до всіх українських політичних, громадських і церковних організацій у справі конгресу. Отримавши позитивні відповіді, КУК провела наради з представниками УККА в лютому 1960 р., на яких постановили: передати процес підготовки конгресу ПАУК, напрацювати проєкт СКВУ, запросити до участі всі громадські, політичні, культурні, наукові організації¹⁸.

У жовтні 1960 р. відбулася VI сесія ПАУК, на якій оголосили: “Тому, ми, українці країн американського континенту, заступлені на Шостій Сесії ПАУК, постановили дати почин скликати Світовий Конгрес Вільних Українців...”¹⁹. Для реалізації задекларованої мети створили Підготовчий Комітет у складі двох Комісій – Програмової з центром у Вінніпегу, Канада, та Організаційної з осередком у Нью-Йорку, США; було погоджено дату та місце конгресу – осінь 1961 р., Нью-Йорк. До завдань Програмової комісії належало підготувати тези ключових промов, винесених на порядок денний нарад Конгресу, тексти звернень та резолюцій Конгресу тощо. До завдань Організаційної комісії належало підготувати пропозиції порядку нарад і регламент Конгресу, проєкт статуту Секретаріату, вибір зали для проведення заходів СКВУ, поширення інформації у медіа та в українських громадах, контакти з владою тощо²⁰. Підготовчий Комітет зобов’язувався кореспонденційним шляхом встановити контакти з усіма

¹⁵ Руслан Сіромський, “Ідея єдності закордонного українства у баченні Андрія Мельника” у збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої відомому українському державному, політичному, військовому діячеві – полковнику Андрію Мельнику (Київ, 2020), 128–129.

¹⁶ Володимир Тихенко, “Документи з історії Світового Конгресу Українців”, *Архіви України*, №3–4 (302–303) (2016): 208

¹⁷ Бюлетень Координаційної Ради Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій, червень 1966.

¹⁸ Микола Плав’юк, *Проблеми Світового Конгресу Українців*, (Торонто–Вінніпег: КЕ Українського Національного Об’єднання Канади, 1966), 4.

¹⁹ Звернення Шостої Сесії ПАУК в справі скликання Світового Конгресу Вільних Українців, Нью-Йорк, (1960), отримано доступ 23 січня 2021 <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/17585/file.pdf>

²⁰ Андрій Яців, “Перший Світовий Конгрес Вільних Українців: на шляху до консолідації світового суспільства”, *Народознавчі Зошити*. № 2 (2019): 390. doi: 10.15407/nz2019.02.387

українськими громадами та організаціями, запросити їх взяти участь у роботі конгресу.

У вересні 1964 р. відбулася VII Сесія ПАУК, на якій звітували голови Програмової та Організаційної Комісій. Відповідно до цих документів Організаційна Комісія зуміла налагодити контакти з місцевими українськими організаціями та отримати позитивні відповіді щодо скликання СКВУ, Програмова Комісія подала проекти доповідей для конгресу. Логічним було питання Миколи Плав'юка: "...чому чотирорічна праця тих комісій не дала сподіваних належних вислідів?"²¹. Ярослав Білак, у майбутньому голова комісії прав людини СКВУ, згадував: "Подальші переговори тривали довго – сильні організації вимагали співмірних прерогатив, слабкіші – гарантій, а інші – політичного впливу. Крім того, справа ускладнювалась тією обставиною, що концепцію створення СКВУ запропонував Андрій Мельник – голова Проводу Українських Націоналістів (мельниківців), а новий Конгрес також повинен був включати організації, які мали відношення до ОУН-бандерівців"²². Як бачимо, різні політичні табори знову не могли дійти згоди, і тим самим спричинили відтермінування скликання конгресу та гальмували роботу ПАУК у процесі організації СКВУ.

Дату зібрання загальної української організації весь час переносили і навіть намагалися приурочити до якоїсь визначної події. Так VII-й Конгрес КУК у липні 1962 р. запропонував скликати Конгрес у 1964 р. з нагоди святкування 150-річчя від народження Тараса Шевченка. Втім, з цією датою не склалося і VIII-й Конгрес Українців Канади висловився скликати СКВУ у 1966 р. з нагоди 75-ліття українського поселення в Канаді, погодивши це з українськими організаціями інших країн²³. Паралельно з тривалою підготовкою до Конгресу активною була культурницька діяльність української діаспори. Зокрема, 1959 р. урочисто відзначили річницю гетьмана Івана Мазепи та організували Фестиваль молоді, 1964 р. відкрито пам'ятник Тарасові Шевченкові у Вашингтоні, 1965 р. – проведено "Українські дні" в США – виступи українських колективів та виставку національного одягу, міжнародну наукову конференцію "В обороні української культури і народу" в Торонто, в результаті якої створено Асоціацію діячів

²¹ Микола Плав'юк, *Проблеми Світового Конгресу Українців* (Торонто-Вінніпег: КЕ Українського Національного Об'єднання Канади, 1966), 10–11.

²² Ярослав Білак. *Спомини колишнього голови Комісії прав людини про створення і діяльність СКВУ*, (2017), отримано доступ 20 січня 2021, <https://www.newpathway.ca/spomynujaroslavbilak/?fbclid=IwAR15xVQGmejXxFjE57RTBQECeQwWlxHV6LM7duhJxLINmVXBYJE86GVy16I>

²³ Руслан Сіромський, "Ідея єдності закордонного українства у баченні Андрія Мельника" у збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої відомому українському державному, політичному, військовому діячеві – полковнику Андрію Мельнику (Київ, 2020), 129.

української культури (АДУК)²⁴. Водночас можна чітко спостерігати зневіру українців щодо ідеї скликання СКВУ, частина з них навіть розглядала майбутній конгрес як чергову голослівну маніфестацію.

Попри перешкоди і невдачі, 15–16 квітня 1966 р. в Торонто (Канада) проводилися наради Підготовчого Комітету ПАУК щодо скликання СКВУ, участь у яких взяли члени Програмової та Організаційної Комісії. Напередодні організаційних нарад Підготовчого Комітету відбулася зустріч членів цього Комітету із репрезентантами місцевих громадських установ та громадян, ініційована тамтешнім Відділом Комітету Українців Канади під проводом його голови Осипа Бойка, на якій громадськість висловила свою підтримку конгресу²⁵. Як бачимо, ідея створити організаційну надбудову української діаспори і надалі мала широку підтримку. На нарадах погодили дату, приурочену 50-річницю проголошення УНР, та місце зібрання СКВУ – листопад 1967 р., Нью-Йорк, створено редакційну підкомісію Підготовчого Комітету для редагування програмових матеріалів²⁶. Окрім того презентовано результати праці Програмової комісії – проекти звернень СКВУ до українського народу, до українських поселень у вільних країнах, до вільних народів та їх урядів і до Об'єднаних Націй, проектом маніфесту про скликання СКВУ, а також Організаційної Комісії щодо засад організації СКВУ, його внутрішньої організації, оформлення Секретаріату СКВУ і подібне²⁷.

22 січня 1967 р. було оприлюднено Маніфест Пан-Американської Української Конференції про скликання Світового Конгресу Вільних Українців: “Виконуючи постанови конгресів українського організованого суспільства в різних країнах вільного світу, Пан Американська Українська Конференція, проробивши підготовчу працю, скликає на 16, 17, 18, 19 листопада 1967 року, в місті Нью Йорку, ЗСА, осідку Об'єднаних Націй, Світовий Конгрес Вільних Українців...”²⁸. На нашу думку, це оголошення скликати конгрес та процес підготовки

²⁴ Юрій Недужко, “Культурні ініціативи інтелігенції української діаспори в контексті боротьби за відродження державної незалежності України (кінець 50-х–друга половина 60-х років ХХ ст.)”, *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія*, Вип. XXI (2006): 300–301.

²⁵ Роман Костишин, “Діяльність Володимира Кохана щодо підготовки Світового Конгресу Вільних Українців (1948 – 1966)”, *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*, № 12 (64) (2020):18, отримано доступ 24 лютого 2021, <https://archive.eesa-journal.com/index.php/eesa/article/view/172/158>

²⁶ Бюлетень Координаційної Ради Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій, червень 1966.

²⁷ Роман Костишин, “Діяльність Володимира Кохана щодо підготовки Світового Конгресу Вільних Українців (1948–1966)”, *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*, № 12 (64) (2020):18, ідентифікаційний номер 24 лютого 2021, <https://archive.eesa-journal.com/index.php/eesa/article/view/172/158>

²⁸ Михайло Сосновський, “Шляхами реалізації концепції Всеукраїнської єдності”, у книзі *Перший Світовий Конгрес Вільних Українців: матеріали*, ред. Іван Сирник (Вінніпег, Нью-Йорк, Лондон: Видання Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців, 1969), 45.

активізували і консолідували закордонних українців. Провідна діаспорна газета “Свобода” впродовж 1967 р. рясніла публікаціями про майбутню подію. Особливу увагу на сторінках газети присвятили збору коштів на проведення СКВУ, публікували імена жертводавців та заохочували фінансово долучатися²⁹. Свою прихильність щодо конгресу задекларували СФУЖО, Президент УНР в екзилі Микола Лівіцький та голова Виконавчого Органу Української Національної Ради д-р Атанас Фіголь, Український Народний Союз, місцеві громади США та Канади.

Важливою передумовою до скликання СКВУ стало те, що Микола Плав’юк зумів налагодити контакти з Ігнатом Білинським, провідним діячем ОУН(б) у США, членом Дирекції Українського Конгресового Комітету Америки та переконати його взяти участь у роботі СКВУ³⁰. На нашу думку, саме досягнення компромісу між провідними діячами української еміграції дозволило мобілізувати до участі в роботі конгресу практично всі українські організації та дало можливість ПАУК успішно завершити свою діяльність 12 листопада 1967 р. в момент початку роботи СКВУ.

Тож на шляху до консолідації українська діаспора пройшла декілька етапів, важливою віхою в цьому процесі стала діяльність 1947–1967 рр. Пан-Американської Української Конференції. Ця організація об’єднала українців Північної та Південної Америки та почала налагоджувати контакти з співвітчизниками в різних куточках світу з метою скликати СКВУ. Утворення ПАУК, як інституції відповідальної за скликання СКВУ, засвідчило перехід на якісно новий етап в об’єднавчих процесах української діаспори. Адже ще у міжвоєнний період зроблено кілька спроб скликати Всеукраїнський конгрес та створити єдину структуру, котра б об’єднала всі українські організації. Однак через брак коштів та відсутність єдності в середовищі українських сил, вони не мали успіху.

У процесі діяльності ПАУК можна виокремити такі етапи: 1) 1947–1957 рр. (лише гучні резолюції про скликання СКВУ без подальших практичних кроків, щоб втілити ідею); 2) 1957–1965 (створення Програмової та Організаційної Комісії ПАУК, налагодження контактів з українськими організаціями); 3) 1965–1967 (напрацювання порядку денного СКВУ, редагування доповідей, збір коштів). Саме останній етап діяльності ПАУК був найпродуктивніший, попри шквал критики цієї інституції та зневіру у її здатність скликати конгрес. ПАУК зуміла налагодити діалог із провідними організаціями української діаспори та залучила їх до роботи конгресу, тим самим надавши СКВУ статус єдиного репрезен-

²⁹ “Свобода”, 27 жовтня 1967 р., № 197, отримано доступ 1 січня 2021, <http://www.svoboda-news.com/архив/pdf/1967/Svoboda-1967-197.pdf#search=%22197%22>

³⁰ Ярослав Білак. *Спомини колишнього голови Комісії прав людини про створення і діяльність СКВУ*, (2017), отримано доступ 20 січня 2021, <https://www.newpathway.ca/spomynyjaroslawbilak/?fbclid=IwAR15xVQGmejXxFjE57RTBQECeQwWlxHV6LM7duhJxLINmVXBYJE86GVy161>

таційного органу всього українського народу за межами СРСР. Окрім того, з появою СКВУ українська діаспора отримала координаційний центр, який висловлював позицію вільного українського народу перед світовою громадськістю.

CONSOLIDATION PROCESSES IN UKRAINIAN DIASPORA: THE ACTIVITIES OF THE PAN-AMERICAN UKRAINIAN CONFERENCE

Anna VAKHNIANYN

Ivan Franko National University of Lviv
Department of Modern and Contemporary History of Foreign Countries
1 Universytetska str., Lviv 79000, Ukraine
e-mail: anya.vahnyanyn@gmail.com

The Ukrainians were politically active in emigration, but for a long time there existed only a well-branched chain of local organizations. They lacked organizational superstructure. In the end, the hierarchy of the Ukrainian diaspora's organizations was built completely in 1967 with the institution – World Congress of Free Ukrainians. Though the idea of calling up a Congress originated among Ukrainian emigrants in the 1930s, it was realized only in 1967 by the PAUC. Despite the significant role the PAUC played in the process of Ukrainian diaspora consolidation, the institution was not the object of individual research in modern historiography. Dmytro Reshetchenko, Roman Kostyshyn, Ruslan Siromskiy, Andriy Yatsiv partly investigated a few sessions of the PAUC and its other activities. The function of the PAUC must be meticulously examined and clarified, as our study aims to analyze activity of PAUC in 1947–1967 and determine its contribution to the unification processes of the Ukrainian diaspora.

The American Ukrainians established the PAUC in 1947 and delegated to it the task of holding the World Congress of Free Ukrainians. We may perceive that after unsuccessful attempts of organizing congress in 1930 the Ukrainians were persistent in bringing the idea to life. To the contrary, the ambition to hold the congress gained even more popularity and relevance after II World War. The first obstacle the PAUC faced in the process of consolidation was the existence of several political centers which held opposite views. Every center wanted to dominate in political life and take its lead in establishing the superstructure. The reason why the activities of the PAUC were limited only to declamatory documents and manifesto in 1947–1957 was the lack of unity and conflicts among political bodies.

The colonel Andriy Melnyk emphasized the necessity of convening the All-Ukrainian congress and establishing a unifying organization for Ukrainian diaspora in his speech in 1957. He asked the Canadian Ukrainians to lead this process. They initiated the 4th session of PAUK, which again announced the World Congress of Free Ukrainians in autumn 1961. They established the Preparatory Committee, including two commissions – Organizational and Program to realize this declaration. The committee worked very intensively according to chairmen Organizational and Program commission reports, announced on the 4th session of the PAUC. Despite this, they were unable to fully perform their duties and organize the congress. The reasons were the same – the rivalry among political centers.

On the Preparative Committee conference held in 1966 the date of the World Congress of Free Ukrainians was announced – November, 1967, which was dedicated to the anniversary of proclamation of the Ukrainian National Republic. They also reported about the preparatory state to congress. After that, on January 22, 1967 Manifesto on holding the World Congress of Free Ukrainians was declared. The preparations for the congress was the most hotly discussed topic in the Ukrainian newspapers.

To sum up, the PAUC was acting during 1947–1967 with the aim to hold the World Congress of Free Ukrainians and establish the superstructure for the Ukrainian diaspora. Despite a lot of failures, the PAUC did not stop its activities and fulfilled its duty. The most prominent achievement of the PAUC was successful negotiations with the representatives of the leading organizations and the involvement into the work of congress, which gave the World Congress of Free Ukrainians an opportunity to represent all the Ukrainian nation. The World Congress of Free Ukrainians was a permanently active institution, defended rights Ukrainians, and cherished Ukrainian identity.

Keywords: Ukrainian diaspora, Pan-American Ukrainian Conference, consolidation, World Congress of Free Ukrainians, Andriy Melnyk.

REFERENCES

- Bilak, Yaroslav. *Spomyny kolyshnoho holovy Komisii prav liudyny pro stvorennia i diialnist SKU*, (2017), otrymano dostup 20 sichnia 2021, <https://www.newpathway.ca/spomynyjaroslavbilak/?fbclid=IwAR15xVQGmeJXxFjE57RTBQECeQwWlxHV6LM7duhJxLlNmVXBYJE86GVy16I> (in Ukrainian)
- Biuleten Koordynatsiinoi Rady Ideolohichno Sporidnenykh Natsionalistychnykh Orhanizatsii, cherven 1966. (in Ukrainian)
- “Dilo”, 22 serpnia 1937 r., № 184, otrymano dostup 23 liutoho 2021, <https://libraria.ua/numbers/192/20991/?PageNumber=10&ArticleId=780646> Search= %D0%BB% D1%83%D1%86%D1%8C%D0%BA (in Ukrainian)
- Zvernennia Shostoї Sesii PAUK v spravi sklykannia Svitovoho Kongresu Vilnykh Ukraintsiv, Niu-York, (1960), otrymano dostup 23 sichnia 2021 <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/17585/file.pdf> (in Ukrainian)
- Kostyshyn, Roman. “Diialnist Volodymyra Kokhana shchodo pidhotovky Svitovoho Konhresu Vilnykh Ukraintsiv (1948–1966)”. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe* (East European Scientific Journal, №12(64) (2020). 15–19, otrymano dostup 24 liutoho 2021, <https://archive.eesa-journal.com/index.php/eesa/article/view/172/158> (in Ukrainian)
- Neduzhko, Yurii. “Kulturni initsiatyvy intelihentsii ukrainskoi diaspory v konteksti borotby za vidrodzhennia derzhavnoi nezalezhnosti Ukrainy (kinets 50-kh–druha polovyna 60-kh rokiv XX st.)”. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. M. Kotsiubynskoho. Serii: Istorii, Vyp. XXI* (2006). 299–304. (in Ukrainian)
- Plaviuk, Mykola. *Problemy Svitovoho Kongresu Ukraintsiv*, (Toronto-Vinnipeg: KE Ukrainskoho Natsionalnoho Obiednannia Kanady, 1966), 20. (in Ukrainian)
- Reshetchenko, Dmytro. “Derzhavnyi Tsentr Ukrainskoi Narodnoi Respubliky v ekzyli: peredumovy reorhanizatsii (1945–1948 rr.)”, *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, № 3 (2018). 112–123. (in Ukrainian)
- Riast, O. *Suchasna ukrainska emihratsiia ta yii zavdannia*. (Shchypiorno: Drukarnia v Shchypiorno, 1923). 89. (in Ukrainian)
- Siromskiy, Ruslan. “Ideia yednosti zakordonnoho ukrainstva u bachenni Andriia Melnyka”. *Zbirnyk materialiv Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii prysviachenoi vidomomu ukrainskomu derzhavnomu, politychnomu, viiskovomu diiacevi – polkovnyku Andriiu Melnyku* (Kyiv, 2020), 126–132. (in Ukrainian)
- Sosnovskiy, Mykhailo. “Shliakhamy realizatsii kontseptsii Vseukrainskoi yednosti”. *Pershyi Svitovyi Kongres Vilnykh Ukraintsiv: materialy*, red. Ivan Syrnyk (Vinnipeg, Niu-York, London: Vydannia Sekretariatu Svitovoho Konhresu Vilnykh Ukraintsiv, 1969). 479. (in Ukrainian)

- “Svoboda”, 20 lystopada 1947 r., № 271, otrymano dostup 25 hrudnia 2020, <http://www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/1947/Svoboda-1947-271.pdf> (in Ukrainian)
- “Svoboda”, 25 lystopada 1947 r., № 275, otrymano dostup 1 sichnia 2021, <http://www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/1947/Svoboda-1947-275.pdf> (in Ukrainian)
- “Svoboda”, 2 hrudnia 1947 r., № 280, otrymano dostup 5 sichnia 2021, <http://www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/1947/Svoboda-1947-280.pdf> (in Ukrainian)
- Svoboda”, 27 zhovtnia 1967 r., № 197, otrymano dostup 1 sichnia 2021, <http://www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/1967/Svoboda-1967-197.pdf#search=%22197%22> (in Ukrainian)
- Tykhenko, Volodymyr. “Dokumenty z istorii Svitovoho Konhresu Ukraintsiv”, *Arkhivy Ukrainy*, № 3–4 (302–303) (2016). 206–212. (in Ukrainian)
- “Ukrainskyi litopys”, kviten-traven 1948 r., otrymano dostup 24 liutoho 2021, <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/20310/file.pdf> (in Ukrainian)
- Yatsiv, Andrii, “Pershyi Svitovyi Konhres Vilnykh Ukraintsiv: na shliakhu do konsolidatsii svitovoho suspilstva”, *Narodoznavchi zoshyty*. № 2 (2019), 387–402. doi: 10.15407/nz2019.02.387 (in Ukrainian)

